

7. Рогатюк І. В. Формування функції обвинувачення та її реалізації у кримінальному процесі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Рогатюк Ігор Володимир. – К., 2004. – 20 с.
8. Предместніков О. Г. Потерпілий як сторона обвинувачення в справах приватного обвинувачення [Електронний ресурс] / О. Г. Предместніков // Форум права. – 2009. – № 2. – С. 345–349. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2009-2/09rogcro.pdf>.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2002. – 1440 с.
10. Дорошков В. В. Руководство для мировых судей. Дела частного обвинения / В. В. Дорошков. – М. : НОРМА, 2001. – 272 с.
11. Малярчук Н. В. Підстави закриття кримінальної справи приватного обвинувачення / Н. В. Малярчук // Наше право. – 2010. – № 1. – С. 43–49.
12. Чельцов-Бебутов М. А. Курс уголовно-процессуального права. Очерки по истории суда и уголовного процесса в рабовладельческих, феодальных и буржуазных государствах / М. А. Чельцов-Бебутов. – СПб. : Равена ; Альфа, 1995. – 846 с.
13. Устав о наказаниях, налагаемых мировыми судьями // Российское законодательство X–XX веков : в 9 т. Т. 8. Судебная реформа. – М. : Юрид. лит., 1988. – 429 с.
14. Малярчук Н. В. Приватне обвинувачення як диференціація кримінально-процесуальної форми : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Малярчук Назар Вікторович. – К., 2010. – 18 с.
15. Гончарова А. Н. Криминологические основания преступлений частного обвинения : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Гончарова Анна Николаевна. – Красноярск, 2002. – 29 с.

Надійшла до редколегії 06.10.2012

**ПЕРЕПЕЛИЦА С. И. ПРАВОВАЯ ПРИРОДА УГОЛОВНОГО ПРОИЗВОДСТВА
В ФОРМЕ ЧАСТНОГО ОБВИНЕНИЯ ПО НОВОМУ УГОЛОВНОМУ
ПРОЦЕССУАЛЬНОМУ КОДЕКСУ УКРАИНЫ**

Рассмотрены вопросы полноты правовой регламентации уголовного производства в форме частного обвинения в новом Уголовном процессуальном кодексе Украины.

**PEREPELYTSIA S. LEGAL NATURE OF CRIMINAL PROCEEDING IN THE FORM
OF PRIVATE PROSECUTION AND ITS REGLAMENTATION ACCORDING TO THE
NEW CRIMINAL PROCEDURE CODE OF UKRAINE**

Completeness issues of legal regulation of criminal proceedings in the form of private prosecution in the new Criminal Procedure Code of Ukraine are considered.

УДК 343.1(479.22)

О. Ю. ТАТАРОВ,

кандидат юридичних наук, доцент,

заступник начальника Головного слідчого управління Міністерства внутрішніх справ України,

С. С. ЧЕРНЯВСЬКИЙ,

доктор юридичних наук, доцент,

начальник наукової лабораторії Національної академії внутрішніх справ,

М. С. ЦУЦКІРІДЗЕ,

кандидат юридичних наук,

начальник відділу Головного слідчого управління Міністерства внутрішніх справ України

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІ ЗЛОЧИННОСТІ
ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ**

Розглянуто питання реформування правоохоронних органів у Грузії в контексті запровадження нового кримінального процесуального законодавства.

Робота правоохоронних органів «поновому» визначає необхідність переосмислення багатьох напрямів державної політики у сфері протидії злочинності, адже новий Кримінальний процесуальний кодекс (далі – КПК) Украї-

ни передбачає чимало норм, раніше не відомих кримінальній юстиції держави.

Міністерством внутрішніх справ спільно з Генеральною прокуратурою України вжито низку заходів стосовно підготовки органів досудового

слідства до реалізації положень нового кримінального процесуального законодавства, зокрема підготовлено банки процесуальних документів, їх зразки, розроблено методичні рекомендації у вигляді алгоритму дій працівників органів внутрішніх справ, схеми руху матеріалів кримінального провадження, організовано навчання працівників та висвітлення відповідних питань у ЗМІ. Враховуючи сталі тенденції в країні до збільшення кількості зареєстрованих заяв і повідомлень про злочини (2000 р. – 1833,5 тис.; 2004 р. – 2629,6 тис.; 2008 р. – 2874,3 тис.; 2011 р. – 3346,5 тис.), а також кримінальних справ, які перебувають у провадженні слідчих підрозділів (2008 р. – 356,7 тис., 2009 р. – 374,5 тис., 2010 р. – 399,8 тис., 2011 р. – 469,3 тис.), існуючі засади правового та організаційного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції не тільки не сприяють покращанню криміногенної ситуації в країні, а й не гарантують в повному обсязі захист прав та свобод громадян і дотримання законності. Результатом цього є відносно низький рівень довіри населення до правоохоронних органів, критичні оцінки їх діяльності з боку міжнародних експертів та громадськості [1, с. 6–7].

Важливим при оновленні законодавства та підвищенні ефективності правозастосування є виважене використання зарубіжного досвіду, перевіреного практикою. Особливо це стосується досвіду тих країн, які мають з Україною спільне минуле та схожі проблеми у сфері державного будівництва і його правового забезпечення. Однією з таких держав є Грузія, де з 2010 р. набрав чинності новий КПК і проведено системну реформу правоохоронних органів. Відтак за дорученням Міністра внутрішніх справ України у рамках підготовки правоохоронних органів України до роботи в умовах нового КПК групою фахівців Міністерства здійснено виїзд до Грузії, де під час робочих зустрічей вивчено особливості системи підготовки та перепідготовки кадрів для правоохоронних органів, роботи служб і підрозділів МВС з розкриття та розслідування злочинів, а також експертного супроводження кримінального судочинства [2].

Встановлено, що на сьогодні одним із провідних та впливових правоохоронних відомств Грузії є Міністерство внутрішніх справ, яке має стійкі позиції та значний авторитет як у загальній системі органів державної влади, так і серед грузинського населення. Наведене вище значною мірою пов'язано з проведенням в системі правоохоронних органів Грузії глибокої

реформи, започаткованої 2004 р. після обрання М. Саакашвілі на посаду глави держави. Основні та найбільш радикальні організаційні зміни в МВС Грузії відбулись протягом 2005–2007 років. Реформування МВС Грузії здійснювалось системно, поступово, у кілька етапів шляхом оптимізації структурних підрозділів з одночасним скороченням управлінського апарату, реорганізацією системи комплектування кадрів, оновленням матеріально-технічної бази, подоланням корупції у всіх ланках правоохоронних органів.

Особливе значення для керівництва Грузії мали заходи, спрямовані на ліквідацію виявів організованої злочинності на чолі з так званими «авторитетами» та «злочодями у законі» (у службовій картотечі МВС Грузії наприкінці 2000-х років містились дані про 349 «злочодів у законі», які діяли на території країни, що становило приблизно третину від усіх «авторитетів» пострадянського простору). З метою посилення боротьби з організованою злочинністю в Грузії запроваджено нове законодавство (Закон про боротьбу з організованою злочинністю та рекетом, Закон про боротьбу з тероризмом), розроблене з урахуванням досвіду США та Італії¹.

У Грузії запроваджено дієвий механізм та спрощену процедуру притягнення до кримінальної відповідальності, що дозволило правоохоронним органам фактично подолати організовану злочинність на грузинській території, зокрема за рахунок засудження «кримінальних авторитетів»². У цілому ж, проведення зазначених заходів дозволило суттєво знизити рівень злочинності в країні, а за рахунок забезпечення об'єктивної реєстрації всіх заяв і повідомлень про злочини загальне розкриття злочинів становить 30–35 %, що збігається з європейськими показниками.

¹ У законодавстві Грузії офіційно закріплено такі поняття, як «злочодій у законі», «кримінальний світ», «розборка» та «член кримінального світу». З моменту набрання чинності згаданими законами для позбавлення волі терміном до 10 років не потрібно доказувати вчинення обвинуваченим будь-якого злочину – достатньо визнання ним власного статусу.

² Через посилення жорсткості карного законодавства загальна чисельність ув'язнених збільшилась в чотири рази – з 5 тис. до 20 тис., що створило значне навантаження на пенітенціарну систему Грузії. У 2006 р. бунт у Тбіліській в'язниці було придушено силою (семеро ув'язнених загинули). Незважаючи на вимоги організацій із захисту прав людини, правоохоронні органи Грузії не відмовились від жорстких методів боротьби зі злочинністю.

Проведення реформ у правоохоронній сфері супроводжувалось активними рекламно-інформаційними заходами, спрямованими на підвищення інтересу молоді до державної служби та формування позитивного ставлення населення до грузинської поліції. Інформаційна кампанія з підтримки реформ включала демонстрацію нової форми одягу та екіпірування поліцейських, обладнання та автотранспортних засобів, встановлення на вулицях рекламних проспектів та «бігбордів», проведення поліцейськими занять у закладах освіти тощо.

З метою підвищення мотивації молоді до проходження служби в системі МВС передбачено комплекс соціальних гарантій і пільг. Відпрацювавши від двох до п'яти років та звільнившись, поліцейський отримує право на часткову пенсію, деякий додатковий час діє пакет соціальних пільг, існують державні програми з отримання освіти (в т. ч. за кордоном) та працевлаштування.

Завдяки штатним скороченням та оптимізації фінансових витрат за роки реформи заробітна плата поліцейських різних категорій зросла від 15 до 40 разів. Щомісячне грошове забезпечення дільничного інспектора поліції становить від 400 до 500 дол. США, патрульного поліцейського – від 600 до 1 тис. дол. США, начальника відділу, оперативного офіцера, слідчого – до 2 тис. дол. США. Грузинські поліцейські мають різні види страхування і преміювання, які передбачають виплати значних коштів залежно від участі в розкритті конкретних злочинів, вислуги років тощо. Професія поліцейського стала однією з найпрестижніших у країні, а конкурс на заміщення вакантних посад у різних службах становить від 10 до 50 осіб на місце.

Вдосконалено матеріально-технічну базу МВС. Усі категорії працівників правоохоронних органів та центрального апарату МВС Грузії забезпечені необхідними технічними засобами сучасного зразка (комп'ютерною технікою, відеокамерами), а також службовим автотранспортом. Наприклад, працівники Департаменту патрульної поліції мають у розпорядженні нові автомобілі «Volkswagen Passat» і «Skoda» у спеціальній комплектації. Усі патрульні автомобілі оснащені комп'ютерною технікою з виходом у мережу Інтернет, а екіпажі мають у користуванні електрошокери та новітню вогнепальну зброю. Головне судово-криміналістичне управління МВС Грузії забезпечено спеціалізованими транспортними засобами та 45 сучасними портативними автоматизованими лабораторіями.

Особливістю нових будівель МВС Грузії є виготовлення фасадів із переважним використанням скла з метою демонстрації прозорості діяльності грузинських правоохоронців та підвищення довіри до них серед громадян (невипадково нову «скляну» будівлю МВС Грузії на Кахетинському шосе, спроектовану італійськими архітекторами, фотографують усі гості столиці).

Водночас удосконалено і систему підготовки кадрів. На базі декількох шкіл МВС у Тбілісі відкрито Поліцейську академію. Навчання за програмою спеціального курсу в академії є обов'язковою умовою для проходження служби в поліції, а курсу з перепідготовки та підвищення кваліфікації – необхідним критерієм для зміни профілю або просування по службі. Набір до академії здійснюється на жорсткій конкурсній основі. Протягом навчання близько 10 % слухачів відраховуються у зв'язку з невиконанням обов'язкових нормативів навчання. Підготовка здійснюється на спеціалізованих факультетах патрульної поліції, дільничних інспекторів, оперативно-слідчому, прикордонної поліції. У навчальному процесі переважають бінарні форми проведення занять (викладач спільно з практичним працівником) та рольові ігри (з цією метою використовується навчальний зал судових засідань, криміналістичні класи та інтерактивний тир). Усі викладачі мають не менш ніж п'ятирічний досвід практичної роботи за різним профілем (спеціалізацією) підготовки слухачів, що сприяє засвоєнню слухачами практичних навичок.

В академії запроваджено комп'ютерну систему тестового контролю, що унеможливує суб'єктивізм та забезпечує неупередженість при оцінюванні рівня знань. Під час оцінювання поточної успішності слухачів враховуються так звані «бали успішності» (при проведенні семінарських занять) та «рейтинги активності» (участь у практичних заняттях та рольових іграх).

Вжито комплекс заходів з ліквідації корупції та профілактики її виявів. На Департамент конституційної безпеки МВС Грузії покладено функції з розкриття корупційних та інших злочинів, учинених державними посадовими особами, зокрема представниками правоохоронних структур. Хабарі фіксують прихованими камерами, а порушені справи гучно висвітлюють у ЗМІ (за недонесення щодо поліцейського можуть порушити кримінальну справу). Крім того, працівники спеціально створеної Генеральної інспекції МВС регулярно проводять перевірки

(нерідко пропонують хабарі як «звичайні» громадяни)³.

З метою кардинальної зміни іміджу поліцейських та відновлення довіри до них з боку населення в Грузії створено незалежну Сервісну агенцію. Агенція взяла на себе цілу низку різних функцій, зокрема приймання скарг від населення, видачу посвідчень водія, реєстрацію автотранспортних засобів та зброї (Національне паспортне бюро та бюро реєстрації громадян передано до відання Міністерства юстиції). Завдяки створенню єдиної бази даних та запровадження принципу «єдиного вікна» процес оформлення документів і здійснення реєстраційних процедур скоротились від кількох тижнів до кількох хвилин (наприклад поставлення на облік транспортного засобу з отримання реєстраційного посвідчення займає не більше 15 хв).

Для підвищення оперативності реагування на різні зміни оперативної обстановки, підтримання безпеки, відстеження дорожнього руху і профілактики правопорушень у Грузії реалізується програма забезпечення вуличного контролю в найбільших містах за допомогою стаціонарної відеотехніки (лише у Тбілісі встановлено понад тисячу відеокамер). Оперативна відеоінформація реєструється та обробляється у відповідних командних центрах Департаменту патрульної поліції.

З метою скорочення паперового документообігу в МВС Грузії створено єдину електронну систему збору та оброблення оперативної інформації. Весь нетаємний документообіг здійснюється в локальній комп'ютерній мережі, в якій передбачені програмний розподіл документів по структурних підрозділах та працівниках, можливість відстеження ходу і стану виконання завдань у встановлені терміни, автоматична архівація документів тощо. Працівників поліції забезпечено планшетними комп'ютерами («PolicePad»). З їх допомогою будь-який працівник може потрапити до бази даних МВС, щоб отримати доступні інформаційні ресурси. З січня 2010 р. введено в дію електронне пересилання оперативної інформації з централізованої комп'ютерної бази даних до

всіх чергових регіональних центрів і місцевих підрозділів МВС. Наявність зазначеної бази даних спрощує і покращує оперативну реєстрацію заяв про злочини та надає можливість оперативно реагувати на них.

У 2004 р. ліквідовано Державну автомобільну інспекцію, близько 80 % працівників поліції (понад 14 тис. осіб) звільнено. Головними причинами ліквідації ДАІ (як і багатьох інших державних наглядових структур) стали їх тотальна корумпованість і неефективність (у радянський та пострадянський період грузинська міліція вважалась одним із найбільш корумпованих відомств у країні, а рівень суспільної довіри до неї у 90-х роках ХХ ст. не перевищував 10 %) [3]. Виконання функцій дорожньої поліції та патрульно-постової служби покладено на новостворений підрозділ – Департамент патрульної поліції (з 2500 претендентів було відібрано 650 кандидатів, кращі з яких пройшли спеціальну підготовку в Академії МВС). Відтоді патрульна поліція займається не лише забезпеченням порядку на шляхах – це оперативна служба швидкого реагування на всі події (особовий склад служби нараховує близько 1339 осіб, 60 з яких жінки). Патрульні поліцейські прибувають на місце події протягом 3–4 хвилин після виклику (у кожному районі постійно чергують не менше 20 екіпажів). На патрульну поліцію покладаються завдання щодо забезпечення безпеки дорожнього руху, патрулювання вулиць, здійснення оперативно-розшукових заходів, розслідування злочинів у повному обсязі (від початку кримінального провадження до передачі їх до суду чи прокуратури).

На рівні міських управлінь патрульної поліції створені відділ інспекторів (адміністративна практика) та слідчий відділ (відділення з розслідування справ про ДТП та злочинів загальнокримінального спрямування, що мають ознаки очевидності та виявлені працівниками патрульної поліції). Детективи кримінальної поліції розслідують неочевидні злочини та всі справи про навмисні вбивства.

До складу Головного судово-криміналістичного управління МВС Грузії входять служба по роботі на місці події, наркологічна служба, управління з проведення експертиз та регіональні відділення. Позитивним є те, що до складу криміналістичного управління входить кінологічна служба, яка сприяє ефективному вилученню слідів на місці вчинення злочину. Саме експертна служба займається підготовкою кінологів та службових собак, а також відповідає за належну взаємодію з кінологами учасників початкових слідчо-оперативних заходів.

³ Завдяки рішучим заходам, згідно з даними Міжнародної правозахисної організації щодо боротьби з корупцією «Transparency International», за рівнем корупції в поліції Грузія посідає п'яте місце у світі, тобто входить до групи найменш корумпованих країн на кшталт Канади, Данії, Фінляндії, Німеччини тощо.

Усі представлені на експертизу речові докази в обов'язковому порядку фотографуються, реєструються, а відповідні дані заносяться до електронної бази даних (у якій також фіксуються всі експертні дії у конкретній справі).

До складу криміналістичного управління входять служба по роботі на місці події, наркологічна служба, управління з проведення експертиз, кінологічна служба та регіональні відділення (відповідно до адміністративно-територіального поділу країни). Всі представлені на експертизу речові докази в обов'язковому порядку фотографуються, реєструються та відповідні дані заносяться до електронної бази даних (у якій також фіксуються всі експертні дії у конкретній справі). Відповідальність за зберігання речових доказів на рівні територіальних органів поліції покладено на їх керівників, причому вилучені у справах наркотичні засоби, гроші та зброя зберігаються окремо у спеціально обладнаних шафах.

З 2011 р. експерти використовують сучасну комп'ютерну програму розпізнання фотознімків та відеозображень, результати якого мають важливе значення для доказування події злочину, а також винуватості особи у його вчиненні. У зв'язку із запровадженням у Грузії суду присяжних значна увага приділяється підготовці додатків до експертних висновків у вигляді ілюстративного графічного матеріалу, який демонструється в судовому засіданні (у форматі мультимедійної презентації), що забезпечує об'єктивне сприйняття присяжними матеріалів слідства. Зарекомендували себе також і експертні прилади українського виробництва, зокрема автоматизована дактилоскопічна ідентифікаційна система «ДАКТО-2000»

У жовтні 2009 р. в Грузії набрав чинності новий КПК, що за змістом наближений до положень КПК України 2012 р. Слідчим може бути особа, яка має вищу юридичну освіту, пройшла стажування як помічник слідчого терміном не менше трьох місяців. У територіальних підрозділах функції слідчого виконують залежно від складності справи детективи, їх помічники й так звані «дільничні слідчі». Останні водночас розглядають справи про адміністративні правопорушення. Слідчі мають у користуванні службовий автотранспорт (у розрахунку один автомобіль на трьох слідчих), забезпечені паливом та мобільним зв'язком. Мінімальна заробітна плата слідчого в Грузії становить 700–800 дол. США.

Налагоджено ефективну систему реагування на заяви та повідомлення про злочини. При

надходженні будь-якого усного чи письмового звернення (безпосередньо від заявника, телефоном, поштою, електронною поштою, рапортом працівника поліції, повідомлення з лікарень) інформація негайно реєструється оперативним черговим, який заповнює встановлену форму первинного обліку інформації про злочин, що відразу заноситься до єдиного державного електронного реєстру заяв і повідомлень про події. До цієї форми черговий долучає відскановані заяву чи повідомлення про злочин та інші документи перевірки, після чого направляє електронні матеріали керівникові підрозділу.

Вивчивши матеріал, начальник органу передає їх зональному детективу або дільничному слідчому (залежно від попередньої кваліфікації). У разі наявності ознак кримінального правопорушення слідчий починає кримінальне провадження, а в іншому випадку за погодженням з прокурором слідчий припиняє перевірку та передає матеріал за належністю.

Якщо ознаки злочину виявлено слідчо-оперативною групою на місці події, слідчий, який виїхав на місце та провів огляд, доповідає про це телефоном начальнику підрозділу та черговому слідчому, який залишився в органі поліції. Відповідна інформація також може також направлятися на електронних носіях. Отримавши цю інформацію, черговий слідчий за погодженням із начальником слідчого відділу може зареєструвати кримінальне провадження ще до повернення слідчо-оперативної групи.

Поточний контроль за веденням електронного реєстру заяв і повідомлень про події здійснює начальник органу внутрішніх справ (територіального підрозділу поліції). Якщо виявляється кілька заяв за одним і тим самим фактом (що надійшли в один або різні територіальні органи), ці заяви об'єднуються за територіальною ознакою або додаються до тієї, яка зареєстрована раніше.

У кожному територіальному підрозділі поліції одночасно чергує кілька слідчо-оперативних груп у складі слідчого, помічника слідчого, інспектора кримінальної поліції. Графік чергувань затверджує начальник органу поліції. Про виявлені резонансні злочини начальник районної поліції зобов'язаний негайно поінформувати керівника вищестоящего рівня телефоном та надіслати відповідне повідомлення електронною поштою.

Про початок слідства слідчий повинен негайно повідомити прокурора. Протягом трьох днів з моменту початку слідства слідчий зобов'язаний також письмово повідомити заявника.

Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до єдиного електронного реєстру кримінальних справ. Першим документом в цьому реєстрі (аналог постанови про порушення кримінальної справи) є так звана «форма 1» (картка обліку кримінального правопорушення), до якої слідчий вносить відомості про себе або про іншого слідчого (групу слідчих), який розпочав розслідування, джерело, з якого стало відомо про вчинення кримінального правопорушення, прізвище та ім'я потерпілого або заявника, короткий виклад обставин, що свідчать про вчинення кримінального правопорушення (наведених потерпілим, заявником чи виявлених слідчим), попередню правову кваліфікацію кримінального правопорушення.

У реєстрі автоматично фіксується дата внесення інформації та присвоюється номер справи. Обслуговування відповідного серверу та оновлення програмного забезпечення здійснює Міністерство юстиції.

До електронної кримінальної справи слідчим приєднуються всі матеріали провадження, починаючи з заяви чи повідомлення про злочин, протоколів огляду місця події, опитування, медичних довідок (електронні копії яких отримують ще на етапі реєстрації заяв і повідомлень), а надалі (у вигляді окремих файлів) усі складені у справі процесуальні документи (протоколи слідчих дій, запити та відповіді на них, процесуальні рішення тощо).

Доступ до електронної справи (як зі стаціонарного комп'ютера, так і з портативного пристрою) має слідчий (за допомогою спеціального коду та електронного ключа), який здійснює провадження у справі, а також начальник слідчого відділу (в порядку загального контролю) та прокурор.

Після внесення будь-яких матеріалів до електронної справи повторне внесення до них змін, доповнень, заміна документів або їх окремих реквізитів тощо технічно не можливі, що запобігає можливим службовим зловживанням та вчиненню слідчими службових підrobлень.

Будь-який слідчий системи МВС Грузії безпосередньо на своєму робочому місці, використовуючи службовий комп'ютер, має безперешкодний доступ майже до 30 електронних баз даних, що існують в країні як на загальнодержавному рівні, так і на рівні окремих відомств, зокрема до єдиного державного громадянського реєстру (аналог системи паспортного обліку в Україні), з обліку автотранспорту, зброї, предметів антикваріату, дактилоскопічного обліку,

zareєстрованих правопорушень та осіб, які їх вчинили, прикордонного контролю (персональні дані та фотографія будь-якої особи, яка перетинає кордон Грузії), громадянства та обліку біженців, колишніх працівників поліції, податкового обліку (дані про реєстрацію юридичних осіб, суб'єктів підприємництва, доходи фізичних осіб, відкриті банківські рахунки), реєстру обтяжень рухомого та нерухомого майна, пробації, раніше засуджених та депортованих осіб, а також осіб, які належать до категорії «злочинців у законі», осіб, які перебувають на обліку у зв'язку з психіатричними захворюваннями, захворюванням на туберкульоз, зловживанням алкоголем чи наркотиками, вчиненням насильства в сім'ї, осіб, які перебувають у розшуку та безвісно зниклих громадян, затриманих та заарештованих осіб, учасників бойових дій, кандидатів на роботу до підрозділів поліції, неповнолітніх, схильних до вчинення правопорушень, телефонних операторів, користувачів мобільного зв'язку, Інтерполу, навчальних закладів тощо.

Керівник слідчого підрозділу має право давати слідчому вказівки у конкретній справі, які фіксуються в електронному вигляді та приєднуються до матеріалів справи. Керівник має доступ до всіх проваджень, якими займаються підлеглі йому слідчі, але не має право особисто вносити зміни до матеріалів кримінальної справи (керівник слідчого підрозділу управління патрульної поліції м. Тбілісі має можливість одночасно контролювати хід провадження у 6 тис. справ, якими займаються 125 слідчих).

Прокурора, який здійснює процесуальне керівництво слідством, слідчий негайно інформує про розпочате слідство, а прокурор, у свою чергу, маючи доступ до електронного реєстру, своєчасно перевіряє законність і повноту проведених слідчим процесуальних дій, а також обґрунтованість прийнятих ним рішень (за практикою, що склалась у Грузії, один прокурор одночасно наглядає за чотирма п'ятьма слідчими).

З використанням портативних пристроїв типу «PolicePad» слідчий має можливість шляхом «електронного підтвердження» оперативно узгоджувати з керівником слідчого підрозділу та прокурором деякі свої рішення, зокрема про затримання особи або проведення окремих слідчих дій.

У разі надходження інформації про один і той самий злочин одночасно до кількох слідчих (наприклад у різних територіальних органах або різних підрозділах) реєстр унеможливорює

повторне внесення до нього відомостей (при внесенні будь-якої інформації до реєстру слідчий автоматично отримує посилання на аналогічні дані за іншими провадженнями).

Підсумкові процесуальні рішення, які приймає слідчий у справі (пред'явлення обвинувачення, обвинувальний висновок, закриття кримінальної справи), оформлюються в електронному вигляді та є чітко структурованими (програма пропонує позиції, які слідчому треба заповнити), що полегшує роботу слідчого та дозволяє заощадити значний ресурс часу (наприклад обвинувальний висновок у справах про ДТП в середньому займає 3–4 сторінки). При закінченні досудового провадження до суду слідчий направляє матеріали кримінальної справи лише на електронних носіях, а текстова частина залишається у прокурора.

Таким чином, унаслідок проведеної реформи та її інформаційної підтримки рівень громадської довіри до правоохоронних органів Грузії, за оцінками експертів, зріс із 10 % до 87 %, що дозволило МВС вийти на друге місце після Грузинської православної церкви. На сьогодні МВС Грузії стало сучасною та ефективною силовою структурою, яка користується значним авторитетом в системі органів державної влади країни і високим рівнем довіри серед населення. Головними складовими реформи правоохоронних органів, що стосуються діяльності МВС Грузії, є такі:

– проведення комплексу іміджевих інформаційно-просвітницьких заходів, спрямованих на підвищення інтересу молоді до служби в органах внутрішніх справ;

– стимулювання конкурсного середовища, матеріального забезпечення та заохочення працівників, запровадження нових методів навчання і перепідготовки персоналу;

– комп'ютеризація та інформатизація кримінального та адміністративного провадження, розвиток системи зв'язку, запровадження оперативного обміну інформацією між центром і регіонами;

– запровадження зручних і зрозумілих процедур оперативно-службової діяльності усіх підрозділів поліції – від департаментів і служб міністерства до територіальних органів і окремих працівників;

– ефективна система реагування на заяви та повідомлення про злочини та розслідування, що сприяє процесуальній економії, зменшує затрати часу, кадрових і матеріально-технічних ресурсів, дозволяє максимально наблизити покарання до моменту вчинення злочину.

Успіх реформи поліції в Грузії надихнув багато країн пострадянського простору, які визнали необхідність модернізації своїх правоохоронних систем. Нова правоохоронна система Грузії побудована на основі досвіду провідних західних країн, особливо в плані перейняття та адаптації під національні умови організаційних принципів, а також методики службової діяльності та виконання правоохоронних функцій. Досвід реформування МВС Грузії оцінюється західними та українськими експертами як найбільш передовий серед країн СНД і заслуговує на увагу з метою вдосконалення діяльності та подальшого розвитку системи органів внутрішніх справ України.

Список використаної літератури

1. Татаров О. Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС) : монографія / О. Ю. Татаров. – Донецьк : Промінь, 2012. – 640 с.
2. Про затвердження складу робочої групи : наказ МВС України від 17 квітня 2012 р. № 337. – К. : РВВ МВС України, 2012. – 6 с.
3. Глonti Г. Профессиональная преступность в Грузии (воры в законе) : монография / Г. Глonti, Г. Лобджанидзе. – Тбилиси : Центр по изучению транснац. организ. преступности Америк. Ун-та, 2004. – 132 с.

Надійшла до редколегії 09.10.2012

ТАТАРОВ О. Ю., ЧЕРНЯВСКИЙ С. С., ЦУЦКИРИДЗЕ М. С. ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ПРЕСТУПНОСТИ И ЕГО ИСПОЛЬЗОВАНИЕ В УКРАИНЕ

Рассмотрены вопросы реформирования правоохранительных органов в Грузии в контексте внедрения нового уголовного процессуального законодательства.

TATAROV O., CHERNIAVSKYI S., TSUTSKIRIDZE M. FOREIGN EXPERIENCE OF COUNTERACTION CRIME AND ITS USAGE IN UKRAINE

The issues of reforming of the law enforcement bodies in Georgia in the context of the implementation of the new criminal procedure legislation are reviewed.